

Työelämän tilkkutäkki

Markku Hassinen.

Suomalaisen työelämän kehittäminen on viime vuosina heijastellut hyvin yleistä yhteiskunnallista keskustelua. Vastapuolina ovat ihmiset, henkilöt ja tahot, jotka haluavat rakentaa monialaisia palveluja heikosti työelämään ja koulutukseen sijoittuvien turvaksi ja ne jotka haluavat rakentaa täydellistä järjestelmää. Viimeksi mainitut kuuluvat niihin, jotka näkevät pitkään jatkuneen työttömyyden ja sosiaalisen ahdingon olevan enemmän yksilön kuin yhteiskunnan ongelma. Yksilöä tuetaan ja kannustetaan erilaisilla leikkureilla ja sanktioilla, jotta se perimmäinen laiskuuden ja saamattomuuden asenne saataisiin häädettyä.

Täydellistä järjestelmää on rakennettu jo kautta ihmiskunnan historian. Kun katolisen kirkon ja tieteen intressit kolahtivat yhteen 1500-luvun lopussa, päätettiin uhrata tähtitieteilijä Giordano Bruno, joka poltettiin noitana vuonna 1600. Kirkko oli "la machina perfetta", eikä sen perusteita voitu asettaa kyseenalaiseksi. Suomalaisen työelämän pysyväksi piirteeksi on viime vuosina noussut se, että 150 000 ihmistä kiertää toistuvasti työllistämistoimenpiteissä ja erilaisissa aktivointipalveluissa. Työttömien määrä on viimeiset kaksikymmentä vuotta pysynyt melkein vakiona. Taloudelliset nousukaudet eivät ole laskeneet työttömyyslukuja, har-

voin on työttömien määrässä päästy alle 160 000. Työttömyydestä kaikkinen seurausilmioineen on tullut Suomessa pysyvä olotila ja radikaalien rakenneuudistusten esittäjät yleensä ammutaan alas varsin nopeasti.

Työttömyydestä on tullut pysyvä elämäntilanne suurelle joukolle ihmisiä, jos on uskominen tiedotusvälineitä. Viime vuoden lopulla marraskuun Helsingin Sanomissa TEM:in neuvotteleva virkamies Pekka Tiainen esitti sangen lohduttoman kuvan suomalaisesta työttömyydestä. Hänen mukaansa suurin osa pitkään työttömistä olleista on tuomittu pysyvän työttömyyden olotilaan ja mitkään keinot eivät edistä näiden ihmisten työllistymistä. Samantyyppisen näkemyksen esitti viime syksynä Mikkelissä Ilkka Taipale, joka sanoi, että pitkäaikaistyöttömistä pitäisi päästää välittömästi eläkkeelle ainakin 25 000 henkilöä.

Työttömien joukkoon kuuluu kaiken ikäisiä ihmisiä ja viime vuosina varsinkin nuorten tilanne on heikentynyt monella tavalla. Työmarkkinat imevät nopeasti ne nuoret, jotka pystyvät koulutautumaan ammatillisesti, mutta THL:n mukaan Suomessa on myös n. 30 000 nuoren ryhmä, joka ei ole perinteisillä keinoilla nopeasti nostettavissa työelämään. Näiden nuorten kohdalla toimeentulotuen uudet leikkurit eivät ai-

nakaan toimi mitenkään kannustavina signaaleina järjestelmän suunnalta.

Poliittisen keskustelun yhdeksi ydinkäsitteeksi on noussut ns. "tempputyöllistäminen", jota on pontevasti vastustettu eduskunnan lehtereillä. Samanaikaisesti on myös heitetty kitkerää kritiikkiä kolmannen sektorin järjestöjen työllistämistoimia kohtaan. Varsinkin yhdistyksiä on syytetty siitä, etteivät ne kykene tarjoamaan pitkäaikaisia työpaikkoja. Mitään korvaavaa tai parempaa vaihtoehtoa ei kuitenkaan ole esitetty. Kolmannen sektorin taakaksi alkaa myös nousta liiketoiminnan ja yleishyödyllisyyden ristiriita. Verottajan päätökset ja EU:n linjaukset julkisesta tuesta ajavat järjestöjä yhä ahtaampaan segmenttiin. Uudella tulevala eduskunnalla onkin paljon pohdittavaa, jos kaikki kolmannen sektorin toiminta ja koko perinteinen "tempputyöllistämisen" palvelukirjo halutaan ajaa alas. Työttömien määrä ei ainakaan vähene Suomessa ja vaarana on, että polarisoituminen ja yleinen sosiaalinen kurjistuminen entisestään lisäänty.

Mitä on siis tehtävissä? Kansallisen työvoimapolitiikan painopiste on siirtynyt selkeästi avoimien työmarkkinoiden suuntaan. Kehitystä on tuettu työvoimahallinnon taholta suuntaamalla palkkatukea entistä enemmän yrityksille. Samaan aikaan käydään keskustelua myös suomalaisten välityömarkkinoiden kehittämisestä ja strategiasta. Perinteiset työvoimapolitiittiset koulutus- ja aktivointimallit tullaan arvioimaan uudelleen. Siinä pohdinnassa monet perinteiset kolmannen sektorin toimijat ja järjestöt joutuvat kirjoittamaan omat strategiansa uudelleen.

Yksi suurimpia kysymyksiä suomalaisessa työvoimapolitiikassa tulee olemaan työllistymiseen liittyvien palvelujen suhde muuhun palveluverkostoon. Sosiaalisen työllistämisen kentän toimijoiden yhteinen viesti on, että pitkään työttöminä olleita ihmisiä tuetaan parhaiten vain monialaisilla ja räätälöidyillä palveluilla. Palvelujen kirjo voi vaihdella asiakkaan tarpeiden mukaan. Viimeaikaiset tutkimukset todistavat myös, että työvoimapolitiittisilla keinoilla ja ammatillisen koulutuksen avulla pystytään parhaiten tukemaan ihmisiä

heti työttömyyden alkuvaiheessa. Työttömyyden pitkittyessä tarvitaan tueksi myös muiden viranomaisten palveluja. Moniammatillisen yhteistyön voima työllisyyden hoidossa ymmärrettiin aikanaan Tanskassa ja tulokset olivat myös EU maiden keskinäisessä vertailussa erittäin hyviä.

Asiakkaiden avoimille työmarkkinoille sijoittuminen ja siellä pysymisen erilaiset tukitoimet tulevat olemaan sosiaalisen työllistämisen toimijoiden tulevaisuuden suurimmat haasteet. Ikäluokkien pienentyminen ja muutaman vuoden kuluttua alkava kiihtyvä eläköityminen asettavat työvoimapolitiikalle suuria haasteita. Työnantajien näkökulmasta on luonnollista, että suomalainen työttömien työvoimareservi saadaan työmarkkinoiden käyttöön. Samaan aikaan pitää myös hyväksyä se, että maahamme tulee entistä enemmän työvoimaa muualta maailmalta. Tämä muuttaa myös sosiaalisen työllistämisen toimijoiden toimintatapoja. Tuettu työllistyminen ja työvalmentajan palvelut yrityksille ovat erittäin hyviä kehityksen kärjessä kulkevia keinoja ja menetelmiä. Myös työpajakentällä kehitetään tällä hetkellä ns. "seinäntömiemien pajojen" toimintaa ja tavoitteena on viedä pajatoiminta yhä lähemmäksi

si työelämää ja ammatillista koulutusta. Suuri keskustelu suomalaisen työelämän tasa-arvoisuudesta pitää myös käydä uudestaan, sillä edelleenkin osatyökykyisten mahdollisuudet sijoitua työelämään ovat rajalliset. Varsinkin työkyvyttömyyseläkkeellä olevien joukossa olisi paljon sellaisia, jotka haluaisivat palata työelämään.

Tulevan hallituskauden keskeisiä kysymyksiä tulevat olemaan myös sosiaalisen työllistämisen keinojen ja merkityksen selvittäminen. Väilyömarkkinoiden roolia tulee selkeyttää ja siinä keskustelussa pitää myös luoda visiojoustavista työmarkkinoista. Professori Asko Suikkanen on esittänyt v. 2008 tekemässään väilyömarkkinaselvityksessä voimakasta kritiikkiä suomalaisesta työvoimapolitiikasta kohtaan. Suikkasen näkemyksen mukaan suomalainen työvoimapolitiikka on kapeaa ja reaktiivista. Työn tarjoamisen sijaan Suomessa hoidetaan suurella koneistolla työttömyyden aiheuttamia vaurioita ja TE toimistojen palvelut keskittyvät lähinnä etuuksien jakamiseen. Suikkasen näkemyksen mukaan pitäisi kiinnittää entistä enemmän huomiota elämän suuriin nivelvaiheisiin ja siirtymiin, joiden huomioiminen ehkäisisi ihmisten tipahtamisen palvelujen ulottumat-

tomiin. Tämä tarkoittaisi myös suurta remonttia suomalaisessa hallinto- ja palvelukulttuurissa. Haasteita tulee myös sosiaalisen työllistämisen kentän toimijoille, sillä nykytilanteessa toimijat usein kutovat enemmän viranomaisten tilkkutäkkiä kuin toteuttavat asiakkaiden tarpeita. Suikkasen raportissa todetaan: "Tälle vaihtoehtoinen malli olisi omaksua työelämään integroimisen voimavaramalli, jossa lähdetään niin yksilön jäljellä olevista voimavaroista, niiden kehittämisestä kuin myös paikallisilla työmarkkinoilla olevista mahdollisuuksista ja niiden kumppanuuteen perustuvasta hyödyntämisestä".

Tässä meillä toimijoilla ja keskusjärjestöjen edustajilla on paljon tekemistä. Oman toiminnan uudelleen arviointi on usein kivuliasta, mutta tämän hetkinen yhteiskunnallinen tilanne antaa myös mahdollisuuksia muuttaa asioita. Kolmas sektori on tärkeässä roolissa tulevaisuudessa ja väilyömarkkinoista voidaan kehittää yhdessä dynaamisen ja joustava eri työllistymisen muotojen välillä toimiva **järjestelmä, joka huomioi elämän suuret nivelvaiheet ja siirtymät**. Ei ole helppoa kun kaiken pitää muuttua.

Tapio Kiminkinen luennoimassa Tuetun työllistymisen markkinoilla Lapualla .

